

Selv-Citationen

I året 1817, da de hoffmannske fantasier¹ var nye i læseverdenen, var der i København megen tale om den såkaldte selv-citation², der påstodes at være forbundet med en livsfarlig vision. Dette fantastiske foretagende bestod i, at man indfandt sig ganske ene ved midnat i en kirke eller ved en øde ruin eller på et andet ensomt og højtideligt sted, og der tre gange, med et minuts ophold mellem hver gang, med høj og tydelig røst og med fuld alvor kaldte på sig selv med sit fulde navn, og, mellem hver gang navnet var nævnet, spurgte ligeledes højt, tydeligt og alvorligt: "Hvo kalder mig?". Når dette var sket, påstodes der, ville billedet af den citerendes eget væsen ligesom træde ud af hans sjæl og pludselig stille sig for hans øjne. Om det var for det ydre eller indre øje, dette billede ville vise sig, var uvist; men synet deraf skulle være så rædselsfuldt, at kun få mennesker ville have styrke til at udholde det. Det menneske, der således vovede at fremkalde sit eget hemmelighedsfulde væsen, hvis dobbelthed allerede synes at antydes i enhver tale, et menneske holder til sig selv, ville derved, påstodes der, ved en slags selvmagnetisme have adskilt, hvad der i vor nærværende sunde tilværelse altid var inderlig forbundet, og denne selvopløsning var i grunden et hemmelighedsfuldt selvmord, da enhver sådan selvvisionær enten måtte blive afsindig og ligesom tabe sammenhængen i sit eget liv og væsen, eller således overvældet af rædsel, at han døde på stedet. At vanvid eller døden kunne være en følge af denne selv-citation, betragtedes ikke som en blot virkning af fantasien og

---

¹ Den tyske forfatter, dramatiker og karikaturtegner Ernst Theodor Amadeus Hoffmann (1776-1822) udgav i 1814-15 *Fantasiestücke in Callot's Manier* (jf. Jacques Callot (1592-1635)), der beskæftigede sig med åndemaneri, dobbeltgængeri og lignende fænomener. Se også *Ingemanns Liv og Digtning*. Af H. Schwanenflügel, 1886, s. 264ff & 272ff. vedrørende Ingemann og Hoffmann

² ∩: Åndemaning; fremmaning af sig selv; finden ind til sig selv

en overtroisk spænding, der kunne ryste nervesystemet og fremkalde en pludselig epilepsi; men man mente, at dette fænomen måtte have en virkelig objektiv grund i menneskenaturens hemmeligste naturlove og måske først en gang blive genstand for klar, videnskabelig beskuelse, når man fuldelig forstod sammenhængen mellem ånd, sjæl og legeme, og når den animalske magnetismes hemmeligheder ikke længere stod som halvbetvivlede gåder for erkendelsen.

Over denne selv-citation var der i et aftenselskab af unge studenter på Walchendorphs Collegium¹ sagt mange både dybsindige og urimelige ting. Den unge teologiske student Frederik Holm havde opmærksomt hørt efter, men ikke ytret sin mening med noget ord. Han var i den sidste tid bleven besynderlig tavs og indesluttet. Tilforn havde han været munter, vittig og åndrig; han var tillige et overordentlig smukt menneske; men en ulykkelig kærlighedshistorie havde udslukt alt liv og al glæde i hans kække, dog noget vel fine og sværmeriske åsyn. Han så bleg og sygelig ud, og hans venner var højlig bekymrede for ham.

Denne aften havde han dog for så vidt været livlig og selskabelig, at han med største deltagelse og ofte med tindrende øjne havde givet agt på de fantastiske fortællinger, man overbød hverandre i at meddele. Alvor og spøg havde vekslet i underholdningen, og, når historierne blev alt for fantastiske eller rædselsfulde, havde forstandsoppositionen gjort sig gældende, som vid, spot og humor. Denne retning havde undersøgelsen om selv-citationens mulighed nu også taget. Nogle fandt dette fantasteri beslægtet med dobbeltgængeriet, og man begyndte at fortælle spashistorier for at parodiere det overdrevne visionssværmeri. Da rejste den unge Holm sig og spurgte, om nogen af dem havde mod til at gøre et forsøg, for at overbevise sig selv og alle andre om tåbeligheden i den selv-citation, man nylig med alvor og interesse havde omtalt, men nu var bleven så enige om at udle. – En og anden påstod vel, at han ingeniende kunne finde forsøget betænkeligt; men alle blev dog snart enige i, at ethvert alvorligt forsøg allerede forudsatte en afsindig overtro og en forskruet, sygelig fantasi-forvildelse. Uden fuld alvor kunne intet forsøg have nogen betydning. Ingen var følgelig i stand dertil, mente man, undtagen en sværmer og fantast; men for en sådan måtte det altid af psykologiske grunde være lige så farligt som upålideligt. Tanken om et virkelig oplysende forsøg var således en selvmodsigelse.

---

¹ ☪: Valkendorfs Kollegium (staves tilsyneladende på flere måder), Sankt Peders Stræde, København. Ingemann var selv alumne der 1811-16

Dette omdømme syntes den unge Holm ikke at følge eller give agt på. Han hensank atter i sin forrige tavshed, og da selskabet skiltes ad, spurgte han kun den af hans venner, som havde beskrevet måden, hvorpå selv-citationen skulle foretages, om der ingen flere ting var at iagttage derved, end hvad han havde anført.

”Det ved jeg ikke” – svarede hans ven, undvigende, og fortrød at have bragt denne sag på bane, som syntes ham på en betænkelig måde at have gjort indtryk på hans unge, tungsindige ven. – ”Tænk ikke mere på de narrestreger!” – tilføjede han – ”bliv dog aldrig forrykt og gør slige eksperimenter med dig selv!”

Vennen fulgte Holm til hans bolig, og de skiltes ad.

Holm havde på hele vejen været tavs. Han var fast besluttet på endnu samme nat at foretage denne fantastiske selv-citation, som talen havde været om på Walchendorphs Kollegium. Han følte modbydelighed for livet i dets sædvanlige skikkelse; det syntes ham filistrøst¹ og betydningsløst og havde tabt al tillokkelse for ham, ved overbevisningen om, at han ikke var elsket af den pige, som han i et helt år havde knyttet alle sine livsforhåbninger til. Et spring ud over livets sædvanlige sfære syntes ham i dette øjeblik det eneste ønskelige. Skulle sådant et spring også koste ham et liv, som han nu foragtede, og den forstand, der med den hele bevidsthed syntes ham en plage – så forestillede han sig det dog ikke som noget almindeligt selvmord eller en selvopløsning uden al højere hensigt. Det kunne jo muligvis lede til en fysiologisk opdagelse – til et udbytte for videnskaben – – I disse forvirrede tanker gik han ud af sin gadedør ligesom vægteren råbte tolv. Han lagde mærke til vægtersangen om Frelserens fødselstid, ”til trøst for al verden, som ellers var forødt”² – og det stemte ham vemodig, men standsede ham ikke. Hans vej gik ud af Nørreport³, som var under reparation og mod en afgift kunne passeres af fodgængere. – Han gik til Assistenskirkegården⁴. Her ville han opsøge det højtideligste og mest afsides sted mellem gravene, for at kalde på sig selv og fremmane sit eget ånde-billede, hvis en sådan handling var mulig. Han standsede endelig i den stille, stjerneklare nat imellem nogle sørgepile ved en nylig opkastet gravhøj, hvorpå der lå en frisk krans. Med fast, alvorlig vilje og i den højeste spænding udtalte han højt sit

---

¹ ☺: Prosaisk; åndløst

² ☺: Forødt; ødelagt

³ Nørreport og de øvrige københavnerporte blev låst ved midnat. Fra 1821 blev det dog muligt at passere efter midnat mod betaling.

⁴ Anlagdes i 1760 udenfor Københavns volde på Nørrebro og gemmer de jordiske rester af utallige af datidens personligheder

fulde navn, Carl Frederik Theodor Holm, i en opfordrende og kaldende tone. Han standsede nogle sekunder for at spørge: ”Hvo kalder mig!” – men inden han havde fremsagt disse ord, hørte han en anden stemme spørge: ”Hvo kalder” – Han så sig forbavset om til alle sider, men opdagede ingen. Der var dødsstille omkring ham, og intet blad rørte sig i den stille nat. Han troede at have hørt fejl, eller at det ord, han havde på læberne, allerede havde fået lyd for hans åndelige sans inden det var udtalt. Han følte sig grebet af hele uhyggeligheden i sit foretagende, men ville dog ikke opgive det og spurgte fuldstændig: ”Hvo kalder mig?”.

Efter nogle øjeblikkes ophold ville han anden gang citere sig selv og nævne sit navn, da hørte han sit fulde navn allerede nævnt med en stemme, som ikke klang ham fremmed, men som dog ikke var hans egen. ”Jeg, dit andet bedre selv, kalder dig, for at advare dig!” – vedblev den usynlige røst – ”fremkald ikke dit tredie og dæmoniske selv til din fordærvelse!” Han syntes tydeligt at høre disse ord, men kunne intet menneske opdage. Følelsen af det ubegribelige og spøgelsesagtige truede et øjeblik med at overvælde ham med sin rædsel; men han fattede sig og samlede sine tanker. ”Det må gå naturligt til” – sagde han til sig selv – ”det må være en af dine venner, der hemmeligt har fulgt dig hid og har skjult sig for at advare dig – men, lige meget fra hvem advarslen kommer! – jeg vil følge den”. Han vendte sig bort og forlod kirkegården.

Tanken om det tredobbelte jeg, som advarslen havde fremkaldt, forfulgte ham, og det syntes ham, der lå mere deri, end den advarende ven måske selv havde tænkt på. At der var en trehed¹ i alt liv, såvel i verden som i guddommen, var en tanke, han ofte havde grundet på – og at der foruden hans jordiske og timelige væsen både var en guddommelig og en dæmonisk natur i ethvert menneske, var han kommet til en slags dunkel overbevisning om. – Kan mit jordiske og timelige væsen selv fremkalde sine højere naturer – tænkte han – og derom er jo ingen tvivl i en vis forstand – så var det måske dog ingen fremmed ven, der advarede mig, men mit andet højere og guddommelige væsen, som ikke fremtræder synligt, men kun taler til os i samvittigheden og den dybere bevidsthed. – Skulle det være muligt – i formastelig foragt for livet i dets nærværende skikkelse og for den forstand, der skal lede os gennem verden – at fremkalde vort tredie og dæmoniske væsen – så måtte vel den højere guddommelige natur i os kunne tale så højt i vor bevidsthed, at det kunne genklinge i vor ydre sans og skræmme os tilbage fra fordærvelsen – –

---

¹ ☪: Tredeling; treenighed

Omtrent således havde han talt med sig selv, medens han gik hjem fra Assistenskirkegården. Han havde aldeles opgivet den farlige fantastiske ide med selv-citationen, og siden anstrengte han alle sine åndskræfter for at overvinde den indtrådte sygelighed og overspændthed i hans sindsstemning. Vægterverset, som han havde hørt, da han hin nat forlod sin bolig, var ligesom blevet hængende i hans erindring og lød bestandig for hans indre sans, ligesom undertiden et ord eller en melodi hele dage kan genklinge i vor sjæl. Denne genklang antog han, ligesom hin røst ved graven, for et frelsende vink af sin egen højere og guddommelige natur. Han kastede sig atter ivrig ind i sin teologi, og nogle måneder efter hin begivenhed havde han lykkeligt overvundet hver rest af livslede og sygelig forstemthed. Han så nu tydeligt, at den ulykkelige kærlighedshistorie, der havde bragt ham ud af al åndelig ligevægt, var en skuffelse, der opløste sig i tomhed, forfængelighed og selvbedrag.

Seks år efter var Frederik Holm præst og lykkelig ægtemand. Da han en aften sad blandt nogle af sine gamle venner i den stille, fredelige præstegård, og talen faldt på hin fantastiske aften på Walchendorphs Kollegium og på selv-citationen – smilede han roligt, men alvorligt, og sagde: ”Jeg takker dog hin aftens sværmeri og selv-citationen for min lykke, men jeg vil aldrig råde noget menneske til slige formastelige eksperimenter med det dybe og ubegribelige i vor natur”.

~~~~~